

GYÓGYSZERÉSZETTÖRTÉNETI KÖZLEMÉNYEK

Gyógyszerészet 40. 783-785. 1996.

Az első magyar gyógyszerészeti kongresszus századik évfordulója

Dr. Dörnyei Sándor¹ és dr. Bayer István

Az első magyar gyógyszerészeti kongresszus megnyitója (1896. június 26.) – melyen megjelent az akkori belügyminiszter is – és az azt követő kongresszus szervesen illeszkedett a nagyszabású millenáris ünnepségek rendezvénysorozatába

A szerzők a rendezvény zökkenőktől sem mentes előkészületi munkáiról, a három napig tartó kongresszus programjáról (előadások, viták, határozatok, társasági programok stb.), majd a kongresszuson tárgyalt törvényjavaslat „utóéletéről” tájékoztatják a száz évvel később élő olvasóit

Száz évvel ezelőtt a honfoglalás ezeréves évfordulója, a millenáris ünnepségek, rendezvények megmozgatták az egész országot. A nagyszabású kiállítás, a pompás felvonulások, katonai parádék mellett tudományos és szakmai összejövetelek, találkozók sorával is igyekeztek az évforduló fényét és jelentőségét emelni. Voltak nemzetközi kongresszusok (pl. a gyorsíróké, az újságíróké, a békekongresszus) is, de elsősorban az országos rendezvények gazdag választékát törekedtek a rendezők biztosítani. Így többek között ekkor tartották az országos fogorvos kongresszust (nagy külföldi részvétellel), a magyar orvosok és természetvizsgálók 28. vándorgyűlését, a VII. magyar balneológiai kongresszust és a közegészségügyi és orvosi kongresszust.

Ebbe a rendezvénysorozatba illeszkedett be az első magyarországi gyógyszerész kongresszus is.

Matlekovics Sándor, „az országos kiállítási kongresszusok előkészítésével megbízott elnök” már 1895 tavaszán felhívta a Magyarországi Gyógyszerész Egyesület igazgatóságát, hogy a millenniumi kiállítás alkalmával esetleg tervezett összejövetelt vagy kongresszust neki jelentsék be. A Gyógyszerész Egyesület 1895. június 27-i közgyűlése *Harmos György* titkár javaslatára úgy döntött, hogy az Egyesület 25 éves jubiláris közgyűlését (bár az 1872-i alakulástól 1896-ig csak 24 év telik el) a millenáris kiállítás ideje alatt rendezik meg olyan formán, hogy ahhoz kapcsolódóan hívják össze a magyarországi gyógyszerészek első kongresszusát.

Erre a kettősségre azért volt szükség, mert a Gyógyszerész Egyesület nem fogta össze az ország valamennyi gyógyszerészét, hiszen rendes tagok csak a tulajdonosok, bérlők és gondnokok lehettek, az alkalmazott gyógyszerészek, a „segédek” csak szavazati jog nélküli rendkívüli tagként vehettek részt az Egyesület munkájában. De a szervezettség sem érte el a kívánt mértéket, a 25 éves fennállás végén is a gyógyszerészeknek alig több mint a fele lépett be az Egyesületbe. A millenáris összejövetel első napja ezért lett az egyleti tagok díszközgyűlése, utána pedig – tagságra való tekintet nélkül – valamennyi magyarországi gyógyszerész kongresszusa.

Az előkészületek során *Zboray Béla* egyesületi elnök az 1896. január 28-i vezetőségi ülésen még borúlátóan ítélte meg a kongresszusi részvételt, s ezért bizonytalan volt abban, hogy egyáltalán érdemes-e a szervezésbe be-

lefogni. A vezetőség azonban szinte egyhangúlag a megtartás mellett foglalt állást, s megalakította a „végrehajtó bizottságot”. Ennek elnöke *Zboray Béla*, titkára pedig *Bayer Antal* és *Fauzer Géza* lett.

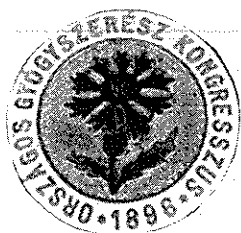
Abban könnyen megegyeztek, hogy az Egyesület díszközgyűlésén az ünnepi megemlékezés után csak egyesületi kérdésekkel foglalkozzanak. A kongresszusi tárgyszorozat azonban nagyobb vitát váltott ki. Főleg *Filó János* javaslatára úgy döntöttek, hogy tudományos kérdések mellett a gyógyszerészeket érdeklő legégetőbb problémákat is a kongresszus elé kell vinni – nem utolsósorban azért, mert így sokkal több gyógyszerész érdeklődését sikerülhet felkelteni. Ennek megfelelően került a napirendbe a személyi jogú gyógyszertárak átruházhatósága az özvegyekre, valamint a gyógyszerészet szabad iparrá nyilvánítása és ennek kapcsán a különböző külföldi országok gyógyszerészeti viszonyainak az ismertetése.

Jármai Gyula azt javasolta, hogy a kongresszusra hívják meg az osztrák kollégákat is. Ezt a javaslatot úgy módosították, hogy az összes európai „kulturállam” gyógyszerészegyletét hívják meg. Valóban 300 francia nyelvű meghívót szét is küldtek, külföldi résztvevőről azonban nem találtak adatot, csak üdvözlő táviratok érkeztek.

Az előkészület hangulatát kellemetlenül zavarta meg, hogy az ellenzéki szaklap (akkor hetenként három szaklap jelent meg!), a Gyógyszerészeti Közlöny megtámadta az Egyesületet, annak igazgatóságát és elnökét, hogy bizonyos közpénzekkel hanyagul bántak. Az Egyesület szélesebb vezetősége ugyan teljes mértékben tisztázta az elnök és az igazgatóság ténykedéseit, az eset azonban semmi esetre sem segítette elő a szakmai egység remélt fokozódását. Ugyanez a folyóirat a tervezett napirendet is kifogásolta, mert helytelennek tartotta, hogy az egyik legfontosabbnak ítélt kérdéstről, a személyi jogú gyógyszertárak átruházhatóságáról miért *Lukács István*, a Gyógyszerészeti Értesítő szerkesztője, miért nem egy érdekelt gyógyszertár-tulajdonos tart előadást. A kongresszus végrehajtó bizottsága nyilatkozatban válaszolt a támadásra, s elmondták, hogy először *Paksy Béla*, majd *Filó János* gyógyszertár-tulajdonost kérték fel az előadás megtartására, s amikor egyikük sem vállalta, fordultak *Lukács István*hoz, de állítják, hogy „a tárgy szakavatott kezekben van”.

Ilyen előzmények után a díszközgyűlést 1896. június 25-én a kiállítási ünnepségek csarnokában a Városliget-

ben tartották meg. Az elnöki megnyitó után *Schédy Sándor* ünnepi megemlékezése hangzott el az Egyesület negyedszázados történetéről. A titkári jelentés után kisebb jelentőségű szervezeti kérdésekről határoztak, majd a közgyűlés „zajos lelkesedéssel” vállalt szolidaritást *Zboray Béla* elnökkel az öt ért támadással kapcsolatban.

A résztvevők számára emlékül gomblyukba illeszthető, színes zománcozott jelvényt (kítűzőt) is készített a rendezőség

Másnap, 1896 június 26-án nyílt meg az első magyar gyógyszerész kongresszus. A rendezők meglepedéssel állapíthatták meg, hogy a gyógyszerészek igen tekintélyes számban jelentek meg: több mint 300 résztvevője (nagy részük vidéki!) volt a kongresszusnak. A rendezvény jelentőségét növelte, hogy megjelent *Perczel Dezső*, az egészségügyért felelős belügyminiszter is, aki rövid felszólalás keretében a gyógyszerészeket megnyugtató kijelentéseket tett. A gyógyszerészek ügyét ugyanis a törvényhozás útján kívánja rendezni, de nem köti össze a közegészségügyi törvény nagyobb előkészítést igénylő és bizonyára sok vitát kiváltó általános revíziójával, hanem külön törvényjavaslatot készített. A miniszter megígérte, hogy a már elkészült javaslatot nemcsak az Országos Közegészségügyi Tanácshoz, hanem a Magyarországi Gyógyszerész Egyesülethez is eljuttatja szakvéleményezés céljából.

A napirend szerinti előadások (*Schédy Sándor*: A magyarországi gyógyszerészet története; *Gallik Géza*: A gyógyszerészet fontossága az állam közegészségügyére; *Muzsa Gyula*: Az európai főbb államok gyógyszerészeti viszonyainak ismertetése; *Szilberszky Károly*: Magyarország flórája; *Wehner Ede*: A gyógyszerészi kamarák kérdése; *Lukács István*: A magyar gyógyszerészek nyugdíjintézetének kérdése; *Győry István*: A gyógyszerészek képzése; *Szerdahelyi Károly*: A szabad ipar káros következményei a gyógyszerészetre; *Lukács István*: Személyes jogú gyógyszerésztárak ügye) az abban az időben aktuális szakmai kérdéseket ismertették, s többségük színvonalas vitát váltott ki. A legtöbb kérdésben a kongresszus határozatban szögezte le álláspontját. Így pl. indokoltan találták, hogy a gyógynövénytermelés fokozásáról a Földművelésügyi Minisztériummal együttesen ankétot rendezzenek; szükségesnek tartották a gyógyszerészi kamarák decentralizált felállítását és a kötelező belépést, valamint a Belügyminisztériumban egy gyógyszerészi szakértői és több gyógyszerész felügyelői állás szervezését; ugyancsak kívánatosnak ítélték a kötelező belépést a gyógyszerészi nyugdíjintézetbe. Érdekes vita alakult ki a

gyógyszerészképzésről. A kongresszus végül elfogadta az előadó javaslatát az érettségi kötelezővé tételéről és az elméleti képzést megelőző gyógyszerésztári gyakorlatról. Nagy érdeklődést váltott ki az utolsó előadás, hiszen a személyi jogú gyógyszerésztárak átruházhatóságát az özvegyre már korábban kihallgatáson kérte a királytól is a Gyógyszerész Egyesület vezetősége. A király pártolta ugyan a javaslatot, megnyugtató intézkedés azonban ekkor még nem történt.

A kongresszus második napján (június 27-én) az indítványokat ismertették és vitatták meg. *Karlovsky Geza* javasolta, hogy a segédhiány megszüntetésére felterjesztésben kérjék a minisztériumot, hogy szakértekezletet hívjon össze a baj orvoslására. *Martinovits Béla* és *Zboray Béla* a gyógyszerésztárak felesleges szaporításában látták a jelenség okát, s a beígért törvénytől remélték a kedvező megoldást. Az Egyesületnek kellett a továbbiakban a kérdéssel foglalkoznia a kongresszusi határozat szerint. Ugyancsak az Egyesületre bízták a megoldást. *Niertit Béla* indítványa esetében is, aki a kuruzslás és az úgynevezett különleges gyógyszerek kérdésének a rendezését kívánta.

Lukács István azt javasolta, hogy a gyakornoki időt egy gyógyszerésztárban kelljen eltölteni. A változtatás lehetőségét igen bonyolult feltételekhez köti. Az indítványt a kongresszus elfogadta, bár *Filó János* ebben a szabadság korlátozását látta. A kongresszus tárgyalásait figyelemmel kíséző napisajtó azonban ebben az esetben erősen vitatta a határozat célszerűségét. A vita során ugyanis nyilvánvalóvá vált, hogy az egyik gyógyszerésztárban több, a másikban kevesebb alkalma van a gyakornoknak a szakmai ismeretek elsajátítására. Természetes tehát, hogy minden gyakornok olyan helyre igyekszik bejutni, ahol nagyobb a forgalom, a főnök kiválóbb, tehát többet tanulhat. Ha nem juthat be azonban mindjárt ilyen gyógyszerésztárba, addig kisebb helyen kénytelen gyakornokoskodni. A nagy forgalmú gyógyszerésztárak is igyekeznek olyan gyakornokot felvenni, aki más helyen már megszerezte az alapvető szakmai ismereteket. A kongresszusi határozat tehát azt eredményezi, hogy aki csak kisebb, kevesebb tanulási lehetőséget nyújtó helyre jut be, a gyakornoki idő végéig ott rekedne. Ez pedig – vetik fel – igen sok fiatalat elriasztana a pályától.

Thán Károly is lelkes felszólalásban támogatta *Lukács István* másik indítványát, hogy a gyógyszerészképzésbe illessék be az ételmi- és tápszerek vizsgálatát, s így a gyógyszerészek ilyen képesítést is szerezhessenek. Ennek azonban tárgyi akadályai vannak, hiszen a bakteriológiai oktatáshoz műszerek kellenek.

Deér Endre azt indítványozta, hogy „mondja ki a kongresszus, hogy a gyógyszerészeti tudományok művelése és előbbrevitele érdekében szükségesnek látja, hogy a magyarországi gyógyszerész-egyesület kebelében a központban egy kizárólag tudományos célokat szolgáló szakosztály létesíttessék”. Az indítványt elfogadták ugyan, a továbbiak során a megvalósítás sokáig késett, akárcsak az előző határozat esetében is.

Számos más indítványt az Egyesülethez tett át a kongresszus, hogy tanulmányozzák alaposabban, és amelyiket lehet, a közegészségügyi törvény revíziója során igyekezzenek érvényesíteni.

A népes szakmai összefogás nem nélkülözötte a „társasági programokat” sem. Június 26-án 400 személyes bankettet rendeztek, utána meglátogatták *Wagner Jenő és Emil* szénsavsűrítő gyárát a Soroksári úton. Este a millenáris kiállítás alkalmából a mai Vidám Park helyén létesített „Ös-Budavár” elnevezésű mulatókomplexumot látogatták meg. Másnap *gróf Keglevich István* utódai promontori konyakgyárában látták vendégül a kongresszus résztvevőit, este pedig a „Konstantinápoly Budapesten” elnevezésű látványosi szórakozóhely fogadta őket. Június 28-án még meglátogatták a kőbányai „Király serfőzöt” is.

Mi volt a jelentősége ennek az első kongresszusnak a magyar gyógyszerészet fejlődésében?

A szervezők a mérlegkészítéskor azt emelték ki első sorban, hogy a magyar gyógyszerészek addig sohasem gyűltek össze ilyen jelentős számban, hogy napi kérdéseiket megvitassák. Az egyleti közgyűlések és az orvosok és természetvizsgálók vándorgyűlései voltak a korábbi alkalmak, ahol szakmai kérdésekről tanácskozhattak, ezek azonban csak kevés gyógyszerészt tudtak megmozgatni. A kongresszus a magyar egészségügy irányítói előtt is bizonyította, hogy a Gyógyszerész Egyesület által képviselt szakma jelentős tömegei állnak az igények, kérések, követelések mögött. Ennek tulajdonították, hogy – első ízben a magyar gyógyszerészet történetében – az illetékes miniszter nemcsak megjelent a szakma összefogásán, hanem felszólalásában elismerte annak a szükségességét, hogy a gyógyszerészek képviseletét is bevonják az őket érintő jogszabályok megalkotásába.

A kongresszus előadásai, vitái, határozatai elismerést vívtak ki a szakmán kívül állók, a napisajtó képviselői előtt is. Ahogy egyikük fogalmazott: „A gyógyszerészek önérettel tekinthetnek tanácskozásuk eredményeire: fontos és általános érdekű kérdéseket vetettek fel és tárgyaltak s azok helyes megfajtásához mindenesetre hozzájárultak”

A remények megvalósulása, a határozatok végrehajtása, a minisztérium további működése nem állt arányban a kongresszus utáni rózsaszínű hangulattal.

A gyógyszerészi törvényjavaslatot az Egyesület valóban hamarosan megkapta, azt eljuttatta hozzászólás végett a vidéki szervezetekhez.

A törvényjavaslatban alig volt nyoma a gyógyszerészek kívánságainak. Az egyik legsérelmesebb pont – és az addigi állapothoz képest visszalépést jelentett volna – az volt, hogy új gyógyszertár felállítását csak község vagy törvényhatóság kezdeményezhesse, magánszemély nem. Nem engedélyezte volna a személyi jogú gyógyszertárak átruházhatóságát az özvegyre sem.

Már július közepén (két héttel a kongresszus után) felröppent az a hír is, hogy a gyógyszerészet szabad iparrá tétele már bevégezett ügy, s a megvalósítás részleteiről folynak a tárgyalások a belügyminisztérium és a kereskedelmi minisztérium között, hiszen az új helyzetben a gyógyszerészet már nem az egészségügyhöz, hanem a kereskedelemhez tartozna.

Nem sokkal ezután derült ki, hogy a közelgő választások előtt a képviselőjelöltek között néhány orvos programjába a közegészségügyi minisztérium felállítását is felvette.

Ilyen körülmények között érthető, hogy a gyógyszerészek – mintegy a kongresszusi viták folytatásaképpen – újabb összefogásokat szerveztek. Ezek közül az első a Szegedre augusztus 22–23-ra összehívott országos gyógyszerészeti értekezlet volt. Ezen *Barcsay Károly* elnökletével ugyan csak 50 gyógyszerész jelent meg, de 414 „képviseletési megbízás”-sal. Az értekezlet a már említettek kivételével súlyosan sérelmezte, hogy a törvénytervezet már a legkisebb kihágást is komoly pénzbüntetéssel sújtja, s a szabályellenesen vezetett gyógyszertárakat bezáratná. Bezáratná a csödbe jutott gyógyszertárakat is. Az értekezlet a törvénytervezettel szemben módosító indítványt fogadott el.

Szeptember 4-én mintegy 70 gyógyszerész alkalmazott gyűlt össze Budapesten, s ugyancsak állást foglalt a törvénytervezet ellen.

A Magyarországi Gyógyszerész Egyesület 1896. szeptember 12-én rendkívüli közgyűlésen vitatta meg a törvényjavaslatot. Az előző összefogatokhoz hasonlóan – és mintegy azokra is támaszkodva – egyértelműen a magyar gyógyszerészet és így a magyar egészségügy számára rendkívül kedvezőtlennek ítélte meg azt a helyzetet, amely a javaslat elfogadása esetén kialakulna. Ezért a szakvéleményezésre megkapott javaslat igen sok pontjának megváltoztatását tartja szükségesnek, s erre konkrét javaslatokat is tesz.

A törvényjavaslat ezek után nem is került a képviselőház elé, a minisztérium fiókjaiban rekedt.

Talán elmondhatjuk, hogy a kongresszus, a gyógyszerészet ott megnyilvánult tekintélye olyan súlyt adott a közgyűlési határozatnak, hogy így – a remélt reformok helyett – legalább a hátrányos jogszabály megjelenését sikerült megakadályozni.

S Dörnyei and I. Bayer: *Hundred years ago: first Pharmaceutical Congress in Hungary.*

The opening ceremony of the first Hungarian Congress took place at the 26th of June 1896, in the great exhibition hall of the Millennium celebrations, in the presence of the Minister of Interior. It is interesting to enumerate the main topics of the Congress, as follows

S. Schédy: History of the Hungarian pharmacy; *G. Gallik*: The importance of pharmacy for the public health; *Gy. Muzsa*: Pharmacy in the most developed European countries; *K. Szilberszky*: The flora of Hungary; *E. Wehner*: The problem of chambers of pharmacy; *I. Lukács*: The problem of the pension fund of Hungarian pharmacists; *I. Győry*: The education of pharmacists; *K. Szerdahelyi*: Harmful consequences of the free trade; *I. Lukács*: The problem of personal pharmacy concessions

The Congress represented a milestone in the history of the Hungarian pharmacy: pharmacists were accepted by the Hungarian government as real negotiating partners in pharmaceutical matters